

САГА ОЛОХ

ХАҢИАТ 1931 СЫЛ
АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН
ТАХСАР

Чурапчы улуунун
хаһыата

2002 сн
ОТ ЫЙЫН
11 КҮНЭ
ЧЭППИЗР
№81 (8830)

КГЭ: АСТЫННАРАР ТҮМҮКТЭР

Калим государственнай экзамены туттары би-
дигин Российская Федерация оскуолаларыгар би-
готик кириде. Соторутаабыта КГЭ түмүктөрө Мос-
кванан өргөйөн биэргөһөн келлиэр. Ол түнүн
көпсирисер билиги улуустаабы үөрэх управлени-
тын оскуолаларга отделын начальнига Е.Н. ЕРМО-
ЛАЕВБАТТАН көрдүстүбүт. Онуоха Екатерина Никола-
евна бу күрдүк көрсөтө:

— КГЭ түмүгү кэлэ, Хас биринчи улуустарынан ким хай-
дах туттарбытын, төһө балламмытарын барытын сийлини су-
руйан, таблица өнгөрөн ыһыллыктар. Билерин күрдүк, оскуоланы,
уолсайынан, интэр-үөрэтэр эйгэни кытары ситимнээк киби, ким
офто үөрөнөрүнөн, ким бөйүтэ үлэлиринен, үгүс. Онон, көп-
лүнэн анык аргаттыктар интэрэһинэй буолаарай диян, биер кэ-
лим государственнай экзамен түмүгүн ол таблицаан сирдэтэн
предметтеринен көрсөм. Математикага КГЭ-ни республика
үрдүнэн 528 оскуолага туттарбыттар, манна 14189 оро ха-
быллыгыта. Билиги %-нан таһаарыллар, ол күрдүк, 30 %-наах-
тарга "күндүк", 50 %-наахтарга "орто", 70 %-наахтарга "үчүгэй",
100 %-наахтарга "түгүлүн" сыаналар туруруллулар. Бу пред-
меттик түмүк, манчык талсыбыт: 30 %-га 1695 оро туттарбыт, 50
%-га дияри 6465, 70 %-га дияри 4990, 100 %-га 1039. Онон
республика орто көрдөрүүтө 5 баллаах системан таһаардак-
ка-3,38. Ордук үчүгэй көрдөрүүлөктөрүнөн Алдан (3,92), Та-
атта (3,90) уонна билиги Чурапчыны улуустара (3,83) буол-
буттар. Аллайыаха (3,81), Томпо (3,78), Дьоккуускай куорат оскуо-
лары бапта 3,28. Саамай намыһах түмүктээх (2,76) Муома

улууна.

Физикага экзамен 388 оскуолага 2548 үөрэнээччини ха-
бан ыһыллыбыт. 30 %-га дияри 490, 50 %-га дияри 1329, 70
%-га дияри 641, 100 %-га 88 оро туттарбыт. Республика
үрдүнэн уолсай көрдөрүү 3,13 балла тэһэспит. Үчүгэй
түмүктээхтэр: Аллайыаха (3,67), Анаабыр (3,50) уонна Таатта
(3,49) улуустара. Намыһах түмүктээх эмиз Муома, балла — 2,67.

Биологияга КГЭ 445 оскуолага ыһыллыбыт, манна 3923
оро туттарбыт. 30 %-га дияри 736, 50 %-га дияри 2309, 70
%-га дияри 739, 100 %-га 139 оро туттарбыттар, онон рес-
публика үрдүнэн орто көрдөрүү 3,07 балл. Чулуу көрдөрүүлөк-
төр: Алдан улууна (4,00), Таатта (3,67) уонна Томпо (3,48).
Билиги улууспут балла 3,34. Саамай намыһах баллаах Булууг
улууна — 2,71.

Географияга 282 оскуолага барыта 1608 оро туттарбыт. 30
%-га дияри 139, 50 %-га дияри 843, 70 %-га дияри 485, 100
%-га 141 оро туттарбыт. Республика уолсай көрдөрүүтө 3,39
балла тэһэспит. Бастыһар: Томпо (4,78), Таатта (4,64) уон-
на Уһуһа Халыма (4,14). Билиги баллыт 4,13. Намыһах бал-
лаабынан Эдьигээн буолбут — 2,80.

Химияга КГЭ 308 оскуолага ыһыллыбыт, онон 1713 үөр-
нээччи туттарбыт. 30 %-га дияри 366, 50 %-га дияри 1022, 70
%-га дияри 285, 100 %-га 40 үөрэнээччи туттарбыт. Орто
көрдөрүү 3,00 балла тэһэспит. Үрдүк баллаахтарынан Томпо (4,53),
Таатта (3,16), уонна Чурапчы (3,44) буолбуттар. Саамай
намыһах баллаах Мирнэй, көрдөрүүтө — 2,96.

Историяга 381 оскуола туттарбыт, манна 2607 оро хабыл-
лыбыт. 30 %-га дияри 463, 50 %-га дияри 1320, 70 %-га ди-
ари 708, 100 %-га 116 оро туттарбыт. Онон республикагаар

орто көрдөрүү 3,18 балла тэһэспит. Бастыһ көрдөрүүлөктөр:
Таатта (3,91), Чурапчы (3,89) уонна Алдан (3,68), намыһах бал-
лаах Эдьигээн-Бытантай улууна (2,67).

Обществознаниега экзамены 221 оскуолага 1077 үөрэнээч-
чи туттарбыт. 23 %-га дияри 90, 50 %-га дияри 686, 70
%-га дияри 287, 100 %-га 9 оро туттарбыттар. Орто көрдөрүү
3,19 буолбут. Үрдүк баллаахтар: Чурапчы (3,63), Алдан (3,58) уон-
на Булууг (3,56), намыһах көрдөрүүлөк Эдьигээн-Бытантай (2,67).

Нууна тылыгар КГЭ 494 оскуолага буолбут, манна бары-
та 10166 оро хабыллыбыт. 22 %-га дияри 726, 45 %-га дияри
5536, 70 %-га дияри 3617, 100 %-га 287 оро туттарбыт. Респу-
блика орто көрдөрүүтө 3,34 балл. Бастыһар: Аллайыаха (3,65),
Нерюнгри (3,59) уонна Мирнэй (3,58), оттон мөлтөх көрдөрүүлө-
к Элөөн (2,91). Билиги улууспут балла — 3,46.

Улууспут оскуолаларын көрдөрүүтө куһаҥа суох, үгүс пред-
меттарга үс бастыһ иһигэр сылдыбыт. Биер калим государ-
ственной экзамены үчүгүйдик туттарбыт оскуолаларытын аат-
таахтытын баардабыт. Улуустаабы гимназия (дир. А.С.Иустино-
ва) инники күүһүгэ сылдыар тэтимин ыһыктыбата, С.А.Новгоро-
дов аатынан Чурапчы орто оскуолата (дир. В.Н.Коркин), Д.
П.Коркин аатынан ЧРОСИО (дир. К.Н.Захаров) уонна Хатылы
орто оскуолата (дир. К.К.Чичигинаров) хаалсыбатылар. Кинилэр
кытары ил-тиз барсыбыт Бахы орто оскуолата (дир. А.К.
Барашкова) уонна Соловьев орто оскуолатын (дир. Н.И.Федо-
ров) көрдөрүүлэри киһини үөрдүүн эрэ сеп, түмүктэрэ үчүгэй.
Оттон мөлтөх көрдөрүүлөктөрүнөн Хадаар (дир. Е.П.Анемподис-
това), Төлөй (дир. В.И. Нестеров) уонна Болтоҥо (дир. З.Е.Его-
ров) орто оскуолалара буоллулар. Бу түмүк кинилэргэ итэһинэ,
уолсайынан, үөрэх эйгэтин үлэһиттэригэр барыбытыгар инни-
ки өттүгэр улахан оруктары туруорар.

Р. СИБИРЯКОВА көрсөттө.

Болбойун!

ПЕЙДЖИНГОВАЙ СИБЭЭС — аныгы олох көрдөбүлэ

Убаастабыллаах Чурап-
чы улуунун олохтоохторун
болбонтолоругар саҥа пей-
джинговай сибээһинэн
дьарыктанар тэрилтэ тэ-
риллибитин туһунан биллэ-
рэбит.

Тэрилтэ аата "Мобил-Теле-
Ком-Чурапчы" ХЭО диян, Дьокку-
ускай куоракка үлэли сылдыар
"Фалько-пейджинг" фирманы
кытта биергэ "Мобил-ТелеКом-
Москва" фирма аагыттан үлэли-
иллэр, ол иһин бүтүн Россия
үрдүнэн Интернет-румингынан
туһаныахтаахтар (ол аата, Чу-
рапчытан билиги фирмабыты-
гар холбонмут пейджердээх
дьоннор Россия 170 куоратыгар
хатна да тийдэхтэринэ Чурап-
чытан информация ыһаллар).

Пейджинговай сибээс дик-
тугун интэрэһиргир дьонго
сийилин быһаарыбыт: пейджер
дизан киһи сибээгэр укта сылды-
ар кыраакый цифровой радио-
приемнига буолар, экраннаах,
ол экраныгар кинээкэ фирма
операторскайын нөҥүө кэлбит
талбыт информация кэстөр. Ону
таһынан күнүздэри күн-дьыл ту-
ругун, бириэмэни, телевизор
программатун уонна онтон да
атын араас информациялары
көрүөх сөп.

Пейджердари, үлэһэн бар-
дахтыына, билигиттан эбэтэр
атын да сирдэргэн атылаһыах-
ка сөп. Сыаната модельтан ту-
тулуктаах, быһа холуйан, 1000-
тан 3000 солкуобайга таһнаһар.
Абонентскай телефору биер ый-
га 300 солк., бастагы регистра-
цията уонна холбоһуна 300
солк.

Бу сибээс көрүгэ, эмиз теле-
фон курдук, сууканы эргичи
үлэлиир. Чурапчытан тула хабар
радиуна 50-70 километр буолар,
ол аата, чүгэс эргин көһиллэ-
тэр олохтоохторо бары бу
өһөнөн туһаныахтарын (холо-
бур, оттуу дуу, сыр астын дуу
сиргэ-уокка сырыттаахтарына ки-

нилэргэ наадыбыт дьоннор
талбыт информацияларын
ыһыахтарын, тэрилтэлэр са-
лайааччылар суоллардарыгар
ылан биэриэхтэрин) сеп, пред-
принимателлэргэ, булчуттарга,
гөрөлүттэр өблөрүн хонтуру-
оллууларыгар да наадалаах бу-
олу.

Билигин тэрилтэбит госу-
дарственной регистрацияны
ааста, расчетнай сүөгүн аста,
налоговой инспекцияга учуска
турда уонна Предприниматель-
ство министерствотыгар кредит
көрдөөн сайаатка түһүрдэ, ону
таһынан араас атын каналлары-
нан барытынан үп-харчы
көрдүр.

Ол тыһан баран, кредит
млар уустуктардаах, элбэх бири-
эмэни эрийэр. Саамай түргэтэ-
эбитэ аны күһүн хойутуу буолу-
он, эһилигигэ көһүүн эбэтэр
терүт да биэриэхтэрин эмиз
сеп. Оттон Москвадан оборудо-
вание атылаһыллан Чурапчыга
кэлэн туруоруллан олохо ки-
риэр дияри иһин ый күрдүк на-
ада, ону таһынан антенна уонна
кабель сылаас эрэ кэмгэ тар-
дыллылар, халлаан тымныа
илигинэ.

Итини барытын көрсөһөн, ту-
раммыт, улууспут олохтоохтору-
гар, тэрилтэлэр салалааччыла-
рыгар, предпринимателлэргэ
бөйүбүт программабытын тиз-
диктигин баардабыт.

1. Кредит биэрлэлэрин кэ-
тэспэккэ эрэ билигиттан пей-
джинговай сибээс өһөтүөн
туһаныан баардаахтартан урута-
ан телефору хомуйабыт.

2. Хомуйар харчыбыт фирма
расчетнай сүөгүгэр көһөрүөн

да, уу харчынан да буолуон сеп,
суумата 2000 солк.

3. Төлөбүт дьон бары кэс-
совай кинигэ уонна анал суру-
наалга регистрацияланаллар,
ааттара-суоллара, паспорттарын
дааннайдар, аадырыстара су-
руллан илии баттыһаллар.

4. Үлэбитин сабалаатыбыт
даһаны ити дьон сурунаалга ки-
рибит учурааттарын быһыгы-
нан пейджердэри холбонмуту-
нан бараллар.

5. Чэлчэти харчыларын эр-
дэ төһөөн сурунаалга кирибит
эре дьоннорго туттуллар- ки-
лэртэн бастагы холбонну уонна
бастагы ый абонентнай
телефору ыһыллыбат, ол 600
солкуобай буолар.

6. Бизбит 2000 солк.
иһинэн уонна таһынан сыанала-
ах пейджер билигиттан ыһах-
тарына араастаһытын
төннөрөбүт эбэтэр эһини
төлөбүт, атын сиртэн аты-
лаһыллыбыт пейджер ажалан
холботторор буоллактарына
харчыларын толору (2000 солк.)
төннөрөбүт, тэрилтэ кассатыгар
харчы кириэринэн.

Бу билиги сабалаабыт саҥа
өһөбүт-пейджинговай сибээс
олохо быһыл кириэргэр эһиги
көмөбүт улахан буолуо этэ. Сеп
буолар харчыны от ыйыгар хо-
муйан төлүү оустахтыына, аны
күһүн балаһан эбэтэр алтынны
ыйдарга үлэһэн барыа этибит,
баттаспатахтыына — эһилигигэ
көһөрүгэр тийэр.

Уолсайынан, бастагы этапка
300-400 тыһ. солкуобайдаах ра-
диопередатчыгы, антеннаны
уонна кабели Москвадан аты-
лаһан Чурапчыга аҕаар наада,

онтон салгыны кириэр харчыны
компьютернай оборудованиены,
пейджердэри уонна оһору ком-
плектыыр тэриллэри булан
аҕааһыт.

Испийэхкэ кириэн усунуос-
тарын телеухтарын баардаахтар
Чурапчы сэлэһинэтигэр "Арчы"
үөрэтэр киһи дьэстигэр Инфо-
ком справочнай-информацион-
най кинигэ кэлэн билсэргитти-
гэр. Ыһыталаһар телефонугут
42-000.

Манн таһынан Инфокомга
эһиги манчык өһөлөрүөн
туһаныахытын сеп:

1. Паспорта уонна атын до-
кумуннарга, өһөнөх хаартыска-
ларга түһөрөбит.

2. Араас ыһыккалары, бук-
леттары, календардары, сы-
баайбаларга, үбүлүөйдэргэ
ыһырылары сакааһтан өһө-
торот.

3. Интернет-салонига 9 пер-
сональной компьютерынан
туһаныахытын Интернеткэ ки-
риэһитин, араас докумуону
бэһэттэннээхтиин уонна сетев-
ой оонньууларынан (контр-
стройк, о.д.а.) оонньуоххутун
сеп.

4. Инбэлиит оҕолор
төрөппүттэргэ аҕаан биллэ-
рэбит: хас ый тийэх субюта
күнүгэр сарсыарда 10 чаастан
12 чааска дияри инбэлиит
оҕолору босхо 9 компьютерга
үлэһэтэбит. Онуоха киһини би-
лиги эрдэттэн онгоһуллар ис-
пиһэһинэн оро докумуонун
аҕааһытына биэрэбит.

Инфоком справочнай-ин-
формационнай киһи күн аайы
сарсыарда 10 чаастан кизһэ 8
чааска дияри өрөбүлэ суох үлэ-
лиир. Аадырыһа: Чурапчы сэл.,
"Арчы" үөрэтэр киһи, 13-с каби-
нет, Инфоком СИК, тел. 42-000.

"Мобил-ТелеКом-Чурапчы"
ХЭО,
Инфоком СИК
администрациялары.

КЫТАНАХХА — АРЫЫ СЫАҔАР

Килэҥки бөһүөлөгүн арбаа уһугар ойдом тулар
дизһэ арын сыаҕа баар. Дьэһэ, булууна үчүгэй ту-
руктаахтар эбит. Маастарынан М.А.Коркина, лабора-
нынан И.А.Поталов, рабочайдарынан С.Н.Пономаре-
ва, Г.М.Анемподистов, М.М.Кирилин үлэлииллэр.
Үлэ-хамнас коллектив биер өйүгөн-сааһанан,
күүһүнэн сомоболоһон үлэлиир буоллабына эрэ тах-
сыланар, онуоку үлэлиин олоһоллоро киһи хараһар ту-
та быраһыллар. "Лабораторнай" диян суруктаах сыр-
дык, ыраас хоско үрүм таҥас сабыһаах остуол
үрдүгэр үүтү тутууга араас суолталаах прибордар, тэ-
риллэр, истиэнэбэ бэлиэтээһин сурунааллара,
нэһилиэнньэҕэ көмө матырыһааллар ыйаммыттар.

Нэһилиэнньэ күүһүгэ 2,5 тонна үүтү туттарар
И.К.Матвеев күн аайы сарсыарда эрдэттэн дьон
ыһыт туттарар үүттэрин кэрийэ сылдьан таһар эбит.
Кизһэ өттүгэр саппарээтэрдэммит үүтү анал аады-
рыстарынан тарбаттар. Сыах үлэһиттэрэ туттарылар
үүттэрин күн өрүү-өрүү сыатын бэрэбиэркаллылар.
Үстүү күн субуруччу арыылыһаллар, күнүгэ 6-7
дьаһыгы булууска түһэрөн иһэллэр. Арыылар
мунньулуннаһына, ол аата, сүүсчэкэ дьааһык буол-
лабына "Чурапчы" ТХПК заводугар киллэрэн туттаран
иһэллэр. Дьон-сэргэ үүт туттаран дохуоттанар буол-
лан, интэрэстэрэ улахан

"СО" хөрр.

Хаартыскалар: арыы сыаҕын үлэһиттэрэ.

Ийэм марынга бэргээн
орон хилнта буулбута. Кмэлэ
дайы ол охогдубутун тула оло-
рон наар дайдуубт эрх тулунан
кэзэстэргэнт. Минн ити кыһы
бэйэс хылэзэска үөрэмийиты.
Бер олүс элбүдүнэн, икки смел-
лэций үөрэтэлэлэ, күнүс эр-
лэстэй кыраһыгк дээнпалары.

ОБОЛОРБУТ — ОЛОХ КИЭН СУОЛУТАР

Автор сурутар этиялар санаа
редакция позициятар маздын сеп
түбэнэр буолбатах. Сурукка ыйылар
чакчылар нэрдэйдиктаахтарыгар
эпиштинэни автор түс бэйэтэ сүтэр.